

Asia: VN/1051/2020

Digisopimusdirektiivin ja tavarankauppadirektiivin täytäntöönpano

Yleiset huomiot

Yleiset huomiot mietinnöstä

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusministeriön mietinnöistä koskien digisopimus- ja tavarankauppadirektiivien täytäntöönpanoa.

Sitra pitää Euroopan unionin digitaalisia sisämarkkinoita ja sen myötä jäsenmaiden välistä yhdenmukaista sääntelyä tärkeänä niin korkean kuluttajasuojan kuin yritysten kilpailukyvyn turvaamiseksi. Yhdenmukaiset säännöt ovat tarpeen myös digitaalista sisältöä tai palvelujen toimittamista koskevissa sopimuksissa, mihin digisopimusdirektiivi pyrkii tarjoamaan ratkaisuja.

Digisopimusdirektiivin myötä digitaalisen sisällön ja palvelujen tarjoaminen Euroopan sisämarkkinoilla yli jäsenvaltioiden rajojen helpottuu, mikä tukee digitaalista sisältöä tai palvelua toimittavia yrityksiä selventämällä hälventämällä oikeudellista epävarmuutta kansallisten sääntöjen eroista (ja siitä koituvia kustannuksia).

Reilun datatalouden kannalta on tärkeää, että yritysten kilpailukyvyn tukeminen on tasapainossa korkeatasoisen kuluttajasuojan kanssa. Kuluttajanäkökulmasta esitys herättääkin useita kysymyksiä.

Digisopimusdirektiivin tavoitteena on luoda kuluttajille nykyistä paremmat edellytykset käyttää digitaalisia palveluita ja sisältöä sekä taata yhdenmukaiset oikeudet korkeatasoiseen kuluttajasuojaan riippumatta jäsenvaltiosta, jossa kuluttaja digitaalista sisältöä tai palvelua vastaanottaa tai käyttää.

Nykyisellään reiluus ei toteudu digitaalisesta palvelusta tai sisällöstä sopimisessa. On huolestuttavaa, että sopiminen oikeusperusteisista oikeuksista on kohtuuttoman yksipuolista. Sopimusehtojen pituus ja epäselvyys itsessään ruokkivat kuluttajien luottamuspulaa.

Kuluttajan mahdollisuudet vaikuttaa sopimusehtoihin ovat olemattomat, ja kuluttajalle tarjotut vaihtoehdot rajautuvat käytännössä joko saneltujen ehtojen hyväksymiseen kokonaisuudessaan tai kieltäytymiseen koko digitaalisesta sisällöstä tai palvelusta. Onkin huomioitavaa, että tietyistä digitaalisista palveluista ja sisällöstä on jo kehittynyt niin merkittäviä, ettei kuluttajalla ole käytännössä mahdollisuutta jättäytyä niiden ulkopuolelle epäreiluista käyttöehdoista huolimatta.

Datatalous on vasta kehittymässä, ja digisopimusdirektiivi on osa suurempaa yhdenmukaisen sääntelyn kokonaisuutta koskien digitaalisia sisämarkkinoita. Esityksen tulisikin kiinnittää erityisen tarkkaa huomioita eri käsitteiden määrittelyyn (esimerkiksi sopimuksen ja kuluttajan määritelmät).

Digisopimusdirektiivi jättää kuluttajan määrittelyn avonaiseksi. Täten sen soveltamisala ja oikeudellinen suoja voi kattaa myös toimijat, jotka eivät ole direktiivissä tarkoitettuja kuluttajia, kuten kansalaisjärjestöt ja pk-yritykset. Esitys ei kuitenkaan ota tähän kantaa. Määritelmien tarkkuus on merkittävää toimivalle valvonnalle. Jos määritelmät jäävät epäselviksi, syntyy myös epäselvyyttä valvonnasta. Sitra kannustaa esitystä avaamaan entistä enemmän määritelmiä konkreettisten esimerkkien kautta.

Sitra pitää valittua mallia sisällyttää direktiivien säädökset kuluttajansuojalakiin ymmärrettävänä. Harkinnan arvoinen vaihtoehto voisi olla erillislaki, sillä erillislaki kuluttajansuojakysymyksissä ei ole ennenkuulumaton asia Suomessa (esimerkiksi asuntokauppalaki). Sitra kannustaa keskustelemaan aiheesta. Ensimmäiseksi, säädeltävä asia on itse esityksenkin mukaan uusi ja merkittävä. Toiseksi digisopimusdirektiivi on vain osa laajempaa digitaalisten sisämarkkinoiden sääntelyn kokonaisuutta ja lisää sääntelyä aiheesta on odotettavissa EU-tasolla. Kolmanneksi kuluttajansuojalaki saattaa paisua tarpeettoman suureksi kokonaisuudeksi tulevien muutosten myötä.

Tavarankauppadirektiivin täytäntöönpano

Huomiot tavarankauppadirektiivin täytäntöönpanoon liittyvistä ehdotuksista

-

Mietinnön jaksossa 4.1.1 (alaotsikko ”Kauppalain säännösten soveltaminen kuluttajasuhteissa”) on arvioitu eri vaihtoehtoja kuluttajansuojalain 5 luvun 29 §:ään sisältyvän viittaussäännöksen muuttamiseksi. Lausunnonantaja pyydetään ottamaan mahdollisuuksien mukaan kantaa mietinnössä esitettyihin vaihtoehtoihin A–D ja siihen, mikä esitetystä vaihtoehtoista olisi kannatettavin.

-

Digisopimusdirektiivin täytäntöönpano

Huomiot digisopimusdirektiivin täytäntöönpanoon liittyvistä ehdotuksista

Sitra kannattaa työtä digitaalisten sisämarkkinoiden edistämiseksi. Yhdenmukaistetut säännökset digitaalisesta sisällöstä ja palveluista jäsenvaltioissa helpottavat pitkällä aikavälillä niin elinkeinoharjoittajien mahdollisuuksia tarjota digitaalisia palveluja ja sisältöä yli rajojen kuin kuluttajien pääsyä niiden piiriin sisämarkkinoilla.

Sitra tukee työtä pelikentän selkeyttämiseksi niin elinkeinoharjoittajien kuin kuluttajien eduksi. Digitaalista sisältöä ja palveluja koskeva sääntely on Suomessa uutta, ja esitys soveltaa ensimmäistä kertaa kuluttajansuojalakea viive- ja virhetilanteiden osalta sopimukseen, joissa kuluttajan henkilötiedot toimivat ”perinteisiin” maksuvälineisiin rinnastettavana maksutapana. Sääntely aiheesta on tervetullutta.

Digisopimusdirektiivin soveltamisala on laaja ja sen aineellisten sääntöjen on pyrkimys olla teknologianeutraaleja, minkä tarkoituksena on pystyä vastaamaan ketterästi ja joustavasti nopeaan kehitykseen ja tuleviin vaatimuksiin. Esitys vastaa hyvin tavoitteeseen tukea innovaatioita ja liiketoimintamallien uudistamista. Esityksessä on kuitenkin useita kuluttajan- ja yksityisyydensuojan kannalta ongelmallisia kohtia, joita pitäisi selventää.

Digisopimusdirektiivin mukaan henkilötiedoilla maksaminen digitaalisesta sisällöstä tai palvelusta on jo yleistä, mikä on yhdenlainen peruste rinnastaa henkilötietojen luovuttaminen digitaalista sisältöä tai palvelua vastaan muihin ”perinteisempiin” maksutapoihin (esimerkiksi rahamaksu ja erilaiset digitaaliset arvonkantajat). Yksi direktiivin keskeisistä tavoitteista on maksutapojen yhdenmukainen ja reilu kohtelu – kuluttajan oikeusturvan tulee pysyä samana riippumatta siitä, onko kuluttaja maksanut digitaalisesta sisällöstä tai palvelusta luovuttamalla henkilötietojaan tai muulla tavalla. Kuitenkaan henkilötiedoilla maksamisen suhteen tämä direktiivin tavoite ei toteudu esityksessä.

Esitys ei riittävästi huomioi sitä, että henkilötietojen luovuttaminen digitaalista palvelua tai sisältöä vastaan ei ole täysin rinnastettavissa muihin maksutapoihin. Henkilötiedoilla maksamiseen liittyy perustavanlaisia oikeuskysymyksiä, mikä jo itsessään vaatii yhä korkeampaa kuluttajansuojaa ja selvennyksiä kuluttajan oikeuteen sopimusperusteisiin oikeussuojakeinoihin. Sen sijaan, että esitys tarjoaisi kuluttajalle samat oikeudet riippumatta maksutavasta, se päinvastoin rajaa joitain oikeuksia perusteettomasti ulos kuluttajan maksaessa henkilötiedoillaan digitaalisesta sisällöstä tai palvelusta.

Ensimmäiseksi niin digisopimusdirektiivi kuin esitys eivät vastaa kysymykseen, mikä on henkilötietojen arvo. Epäselvyys tämän suhteen on merkittävä, kun henkilötietojen luovuttaminen rinnastetaan muihin maksutapoihin.

Tilanteissa, joissa digitaalinen sisältö tai palvelu ei ole sopimuksen mukainen, kuluttajan perustavanlaatuisiin oikeuksiin kuuluu saattaa se sopimuksen mukaiseksi, saada alennus kauppahinnasta tai purkaa sopimus. On kyseenalaista, miksi tilanteissa, joissa kuluttaja on maksanut henkilötiedoillaan, esitys rajaa mahdollisuuden hyödyntää yhtä kuluttajan oikeuksista eli saada

alennus kauppahinnasta. Sitra näkee ongelmallisena esityksen kohdan, jossa todetaan kuinka kuluttajalla ”ei olisi luonnollisestikaan oikeutta vaatia hinnan alennusta”. Alennuksen sijasta kuluttaja voi purkaa sopimuksen herkästi jo vähäisestä virheestä (kauppahintaa vasten virheen ei tule olla vähäinen) sekä esittää vahingonkorvausvaatimuksen koituneesta vahingosta. Nämä kaksi vaihtoehtoa eivät kuitenkaan täysin vastaa oikeutta alennukseen kauppahinnasta. Lisäksi oikeutta vahingonkorvausvaatimukseen tulisi selventää; nykyisellään esitys jättää tämän mahdollisuuden epäselväksi.

Toiseksi elinkeinonharjoittaja on velvollinen palauttamaan kuluttajalle jälkimmäisen maksama kauppahinta sopimuksen purkautuessa. Tilanteissa, joissa kuluttaja on maksanut henkilötiedoillaan, esitys vetoaa yleisen tietosuoja-asetus GDPR:n mukaisiin velvollisuuksiin. Esitys on puutteellinen, koska se ei avaa suhdettaan GDPR:ään ja sen soveltamisalaan tarkemmin. Esitys asettaa henkilötietoihin liittyvät kysymykset liian kategorisesti GDPR:n soveltamisalaan ymmärtämättä kuitenkaan henkilötietojen taloudellista arvoa. Kyseessä ei ole pelkästään henkilötietojen suojasta, vaan kuluttajan luottamuksesta ja oikeusturvasta, mihin selvitys ottaa kantaa vain pintapuolisesti.

Kolmanneksi kuluttajan henkilötietoja ei ole perusteltua rajata elinkeinonharjoittajan velvollisuuksien ulkopuolelle. Sopimuksen purkautuessa elinkeinonharjoittajan tulee pidättäytyä käyttämästä tietoa, jonka kuluttaja on luovuttanut tai luonut käyttäessään digitaalista sisältöä tai palvelua. Lisäksi elinkeinonharjoittajan tulee asettaa edellä mainittu tieto kuluttajan saataville – lukuun ottamatta kuluttajan henkilötietoja. Tällainen rajoitus on vastoin digisopimusdirektiivin tarkoitusta kannustaa kuluttajia hyödyntämään oikeuttaan purkaa sopimus sekä saada pääsy luovuttamaansa ja luomaansa digitaaliseen sisältöön ja tietoon, mukaan lukien kuluttajan henkilötiedot. Esitys tarjoaa lisäksi elinkeinonharjoittajille varsin laveat mahdollisuudet poiketa tästä velvollisuudesta. Sitra ei täten voi olla esityksen kanssa samaa mieltä siitä, että olisi ”oletettavaa, etteivät kuluttajat useinkaan koe tarpeelliseksi käyttää kaikkia lainmukaisia oikeuksiaan erityisesti niissä tapauksissa, joissa kuluttaja on luovuttanut elinkeinonharjoittajalle yksinomaan henkilötietojaan”.

On ymmärrettävää ja tarpeellista, että elinkeinonharjoittajan täytyy tehdä joitain muutoksia ja päivityksiä tarjoamaansa sisältöön tai palveluun sopimuksen reunaehtojen mukaisesti. Esityksestä jää kuitenkin epäselväksi elinkeinonharjoittajan mahdollisuudet muuttaa tarjoamaansa sisältöä tai palvelua yksipuolisesti ilman kuluttajan suostumusta. Esityksen mukaan kuluttajalla on oikeus purkaa sopimus, jos muutokset vaikuttaisivat kielteisesti kuluttajan mahdollisuuksiin käyttää sisältöä tai palvelua, mutta tämä jää epäselväksi.

Digisopimusdirektiivistä poiketen, esitys ei rajaa soveltamisalansa ulkopuolelle terveydenhuollon ammattihenkilöiden myöntämiä terveystalvakuja ja -laitteita. Esitys pitää selkeämpänä sitä, että kuluttajan oikeussuojakeinot eivät riippuisi siitä, onko digitaalisen sisällön tai palvelun tarjoava elinkeinonharjoittaja terveydenhuollon ammattihenkilö vai ei. Perustelut tälle valinnalle suhteessa muihin digisopimusdirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle rajattuihin palveluihin ja sisältöihin (ammattimaiset palvelut, julkiset palvelut ja julkiset asiakirjat) on kuitenkin puutteellinen.

Vaikutusten arviointi

Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein? Onko uudistuksella näkemyksenne mukaan huomionarvoisia vaikutuksia, joita ei ole tuotu mietinnössä esiin?

Vaikutuksia arvioitaessa Sitra yhtyy siihen, että tulevaisuudessa datan – ja erityisesti henkilödatan – merkitys korostuu entisestään digitaalisten palveluiden ja sisällön arvon muodostumisessa.

Esitys voisi käyttää entistä enemmän esimerkkejä ehdotettujen säännösten soveltamisesta ja tarjota arvioita niiden vaikutuksista (esimerkiksi suomalaisen kuluttajan asema toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevan elinkeinoharjoittajan muuttaessa tarjoamansa digitaalisen palvelun tai sisällön käyttöehtoja). Tämä olisi tärkeää, sillä kansallisella säätelyllä on ylikansallisia vaikutuksia johtuen digitaalisten palveluiden ja sisällön ylikansallisesta luonteesta.

Säätelyn tarkkuuteen ja selkeyteen on panostettava. On mahdollista, että epäselvyydet koskien muun muassa henkilötiedoilla maksamista nostavat riita-asioiden lukumäärää entisestään, mihin selvitys ei ole ottanut kantaa. Selvitys ei myöskään esitä valvontaviranomaisille uusia tehtäviä, vaikka se tunnistaakin uusista säännöksistä koituvan lisätyön määrän.

Muut huomiot

Muut huomiot mietinnöstä

-

Halenius Laura
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra